

Volkspartijen verliezen, protestpartijen winnen

Oost-Duitse deelstaatverkiezingen in teken onvrede

[Achtergrond](#) - 20 september 2004

(20 september 2004) Voor regeringspartij SPD zijn de parlementsverkiezingen in de Oost-Duitse deelstaten Saksen en Brandenburg gisteren relatief goed verlopen. In Brandenburg blijven de sociaal-democraten ondanks gevoelig verlies de grootste partij; in Saksen verloor de concurrerende CDU haar absolute meerderheid. Grote winnaars zijn de links-populistische PDS en de extreem-rechtse NPD.

De SPD in Brandenburg kan opgelucht ademen: de deelstaatverkiezingen zijn niet uitgelopen op het debacle waarvoor de sociaal-democraten aanvankelijk vreesden. Hoewel zij een pittig stemmenverlies heeft moeten incasseren (van 39,3 in 1999 naar 31,9 procent nu; een verlies van 7,4 procent), behoudt de partij van bondskanselier Gerhard Schröder de grootste fractie. De postcommunistische partij PDS, die in sommige prognoses de SPD overvleugelde, klom naar 28 procent (plus 4,7) en verdrong daarmee de christen-democratische CDU (19,4 procent, min 7,2) van de tweede plaats. Verder slaagde alleen de nationalistische Deutsche Volksunion (DVU) erin de kiesdrempel van 5 procent te passeren. De DVU boekte met 6,1 procent van de stemmen een bescheiden winst ten opzichte van vijf jaar geleden (plus 0,8).

Belangrijker dan het stemmenverlies is voor de SPD het feit dat zij in Brandenburg de grootste partij is gebleven. Na de dramatische resultaten bij deelstaatverkiezingen eerder dit jaar in onder meer Hamburg, Thüringen en [Saarland](#) - die allen op een stevige nederlaag waren uitgelopen - vreesde zij namelijk het ergste. De oorzaak van het eerdere stemmenverlies - de onvrede onder de Duitse kiezers met de bezuinigingen op uitkeringen, gezondheidszorg en pensioenen door de bondsregering van SPD en Die Grünen - dreigde in de voormalige DDR, met haar hoge werkloosheidscijfers, nog nadeliger gevolgen voor de SPD te hebben dan zij in het rijkere Westen van Duitsland al had gehad. De afgelopen weken gingen elke maandag duizenden Oost-Duitsers de straat op om te [demonstreren tegen de zogenaamde Hartz IV-hervormingen](#) van de regering Schröder. Het relatief succesvolle optreden van de SPD wordt, behalve als gevolg

van de populariteit van de sociaal-democratische minister-president Matthias Platzeck, door de partij dan ook uitgelegd als teken dat de kiezer eindelijk de noodzaak van de hervormingen inziet. Onder verwijzing naar de laaggespannen verwachtingen vooraf zei SPD-voorzitter Franz Müntefering gisteravond: "Dit is geen blauw oog, maar een duidelijke overwinning". Hoewel de PDS de één na grootste partij is geworden in Brandenburg, geldt het als waarschijnlijk dat de SPD de bestaande coalitie met de CDU voortzet.

Saksen: de terugkeer van extreem-rechts

Door het verlies van bijna 16 procent van haar stemmen heeft de CDU in Saksen afscheid moeten nemen van de absolute meerderheid die zij sinds de Duitse eenwording in 1990 bezat (van 56,9 naar 41,1 procent). Behalve de liberale FDP en milieupartij Die Grünen, die beide licht groeien en erin geslaagd zijn de kiesdrempel te slechten, profiteert vooral de extreem-rechtse Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD) van het christen-democratische verlies. Na vorig jaar door de rechter nog bijna te zijn verboden, is de partij nu geëxplodeerd, van 1,4 naar 9,2 procent van de stemmen. Daarmee betreedt de NPD voor het eerst sinds 1968 weer een deelstaatparlement. De partij is nu op een haar na even groot als de SPD (9,8 procent), die tot nu toe altijd zeer zwak presteerde in Saksen. Met een lichte winst van 1,4 procent (naar 23,6 procent) blijft de PDS de tweede partij in Saksen. Maar het is ook hier niet waarschijnlijk dat de postcommunisten aan de macht komen: de CDU, die weliswaar flink zetels heeft moeten inleveren en voor het eerst sinds 1990 op zoek moet naar een coalitiepartner, maar wel veruit de grootste partij blijft, kiest hoogstwaarschijnlijk voor de FDP als regeerpartner. Partijvoorzitter Angela Merkel noemde deze optie "zeker niet de minst slechte".

De opmerkelijk grote overwinning van de NPD kan door een drietal factoren worden verklaard. Allereerst profiteert de partij van dezelfde, breed gedragen onvrede over het beleid van de regering-Schröder, die in Brandenburg de PDS zoveel nieuwe stemmen heeft opgeleverd. Dat de proteststemmen in Saksen niet naar extreem-links maar -rechts zijn gegaan, hangt samen met een tweede factor. De lijsttrekker van de PDS in Saksen, [Peter Porsch, werd tijdens de campagne achtervolgd door aantijgingen dat hij voor de val van de Muur in 1989 in dienst zou zijn geweest bij de Oost-Duitse inlichtingendienst, de Stasi](#). Ten derde heeft de NPD haar succes te danken gehad aan het handjeklap dat zij heeft gespeeld met de eveneens extreem-rechtse DVU: door zelf niet mee te doen aan de verkiezingen in Brandenburg, wist de NPD de DVU zover te krijgen niet deel te nemen aan de verkiezingen in Saksen en zo te voorkomen dat de tegenstemmen zouden worden versnipperd over de rechtervleugel.

Consequenties voor 'Berlijn'

De verkiezingsuitslagen in Oost-Duitsland hebben als negatieve consequentie voor de bondsregering in Berlijn, dat de al maandenlang gehoorde roep om de oprichting van een politieke partij ter linkerzijde van de SPD voorlopig nog zal aanhouden. Teleurgestelde arbeiders, vakbondsleden en andere critici van de bezuinigingen zullen het dubbele verlies van de SPD - hoe betrekkelijk dat ook is - beschouwen als bewijs van een voedingsbodemp voor een sociaal-democratisch alternatief. Hoopgevend voor de SPD is daarentegen, dat de protesten misschien wel over hun hoogtepunt heen zijn, en het dieptepunt qua verkiezingsnederlagen achter de rug is. Juist in het roerige Oosten, waar de bevolking het hardst tegen de hervormingen te hoop loopt en de PDS zich nadrukkelijk als alternatief presenteert, heeft de SPD gisteren minder sterk verlies geleden dan twee weken terug in het West-Duitse Saarland.

Eveneens gunstig voor de SPD is dat de oppositionele CDU blijkbaar niet langer automatisch profiteert van de onvrede met de bondsregering. Dit was nog wel het geval in - alweer - Saarland, maar eerder dit jaar bijvoorbeeld ook in Hamburg en in de landelijke opiniepeilingen. De kiezers in het Oosten hebben het de CDU kwalijk genomen dat ze heeft ingestemd met de Hartz IV-hervormingen van de bondsregering. Afgaande op de uitslagen van gisteren, beschouwt de (Oost-) Duitse kiezer de CDU niet langer als vanzelfsprekend alternatief voor de SPD. De christen-democraten zullen duidelijker moeten maken waarom zij als regeringspartij geschikter zijn dan de SPD, willen zij in 2006 het roer overnemen. Zich gedeisd houden en toezien hoe de SPD worstelt, voldoet niet langer.

Dat de geplaagde SPD zich gelukkig zal prijzen met deze voor haar hoopvolle signalen, neemt overigens niet weg dat de Duitse politiek als geheel gisteren een bittere nederlaag te verwerken heeft gekregen: de grote overwinning van zowel extreem-links als extreem-rechts.

Mark Schenkel studeert geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en schrijft regelmatig artikelen voor het Duitslandweb.

Uitslagen

[Tagesschau](#)

[Frankfurter Rundschau](#)

Achtergrondartikelen Saksen

Frankfurter Allgemeine Zeitung

[Große Koalition in Sachsen? - Volksparteien geschwächt](#)

Mitteldeutscher Rundfunk

[CDU verliert absolute Mehrheit - SPD knapp vor NPD](#)

Achtergrondartikelen Brandenburg

Berliner Zeitung

[Platzeck verhindert Wahlsieg der PDS - SPD stärkste Partei in Brandenburg](#)

ZDF Heute

[Berliner SPD-Landesvorsitzender für Rot-Rot in Brandenburg](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2107/volkspartijen-verliezen-protestpartijen-winnen>